



Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 11/4 2022 s. 1504-1520, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

HASAN ALİ TOPTAŞ'IN KUŞLAR YASINA GİDER ADLI ANLATISI İLE KÖROĞLU DESTANI ARASINDA BULUNAN METİNLERARASI İLİŞKİ

Şerefnur ATİK*

Geliş Tarihi: Temmuz, 2022

Kabul Tarihi: Kasım, 2022

Öz

Hasan Ali Toptaş, Çağdaş Türk Edebiyatının yaşayan yazarlarından biridir. Sanatçının romanlarında çocukluğundan ve kasaba yaşantısından gelen otobiyografik izler de bulunduğu bilinmektedir. Yazarın Kuşlar Yasına Gider adlı anlatısında Türk Halk Edebiyatına ait bazı ürünleri postmodern anlatı teknikleriyle bir araya getirmiş olduğu görülmüştür. Bu ürünler Köroğlu Destanı isimli halk hikâyesi ve Halk edebiyatımıza özgü türküler olarak belirtilebilir.

Postmodern anlatıların iki başat özelliğinden biri metinlerarasılıktır. Metinlerarasılık, parodi ve pastiş olmak üzere iki ana başlık hâlinde incelenir. Parodi de bütüncül ve kısmi olmak üzere iki farklı şekilde oluşturulabilir. Köroğlu Destanı adlı halk hikâyesi ile Kuşlar Yasına Gider adlı anlatının hem parodi hem de pastiş düzeyinde metinlerarası ilişki taşıdığı görülmüştür. Bu metinlerarası ilişkinin Kuşlar Yasına Gider adlı anlatının tematik yapısını zenginleştirdiği tespit edilmiştir.

Bu çalışmada, postmodern metinlere özgü metinlerarası ilişki üzerinde çalışılacaktır. Hasan Ali Toptaş'ın Kuşlar Yasına Gider adlı anlatısı ile çevirisini İsa Öztürk'ün yaptığı Köroğlu Destanı adlı halk hikâyesinin Azerbaycan varyasyonu arasındaki metinlerarası ilişki; postmodern metinlere özgü metinlerarasılık kuramı bağlamında incelenecek ve anlatıda metinlerarası ilişkinin parodi ve pastiş özellikleri ile nasıl oluşturulmuş olduğu, metinden yapılan alıntılarla desteklenerek izah edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Hasan Ali Toptaş, Köroğlu Destanı, parodi, pastiş, metinlerarasılık.

INTERTEXTUALITY IN HASAN ALİ TOPTAŞ'S NARRATIVE KUŞLAR YASINA GİDER AND KÖROĞLU EPIC

Abstract

Hasan Ali Toptaş is one of the living authors of Contemporary Turkish Literature. It is known that there are autobiographical traces from his childhood and town life in the novels of the artist. It has been seen that the author has brought together some products of Turkish folk literature with postmodern narrative techniques in his narrative called Kuşlar Yasına Gider. These products can be specified as the folk story called Köroğlu Destanı and some folk songs specific to our folk literature.

* Dr. Öğr. Üyesi; İstanbul Gelişim Üniversitesi, İİSBF, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, serefnuratik12@gmail.com

It has been seen that Hasan Ali Toptaş's narrative named Kuşlar Yasına Gider has an intertextual relationship with the folk epic named Koroğlu Destanı, which is one of the products of Turkish folk literature. It has been seen that this intertextual relationship, which makes the narrative called Kuşlar Yasına Gider both postmodern and multi-layered, enriches the thematic structure of the work.

In this study, instead of the metafiction characteristic of postmodern texts, intertextual relations will be studied. The intertextual relationship between Hasan Ali Toptaş's narrative Kuşlar Yasına Gider and the Azerbaijani variation of the folk tale Koroğlu Epic translated by İsa Öztürk; It will be examined in the context of the theory of intertextuality specific to postmodern texts and it will be tried to explain how the intertextual relationship in the narrative is formed with parody and pastiche features, supported by quotations from the text.

Keywords: Hasan Ali Toptaş, Koroğlu epic, parody, pastiche, intertextuality.

Giriş

“Postmodern bir modernist” olarak tanımlanan Hasan Ali Toptaş, “Kendi dilimi oluştururken masallarla, destanlarla beslenen yanımdan da yararlanıyorum. Bir anlamda masalsı / destansı anlatımı çağdaş romanın boyutlarına taşımaya çalışıyorum” (Ecevit, 2004, s. 179) şeklindeki ifadesinde de belirttiği gibi eserlerinde Türk Edebiyatına özgü geleneği elden bırakmadan çağdaş bir çizgi oluşturmuştur.

Yazarın çocukluğunda annesinin, babaannesinin ve kasabanın büyüklerinin; küllü su kazanlarının, pekmez ocaklarının, gaz lambalarının başında anlattığı hikâyeler onun zihninde yer etmiştir ve eserlerine yansımıştır (Bora, 2018, s. 265). Toptaş, TRT Belgesel kanalının kendisi ile ilgili olarak yaptığı “Büyük Umudlar: Sanatçının Genç Bir İnsan Olarak Portresi” adlı yayında, yazarken sahip olduğu anlatıcılığın annesinden geldiğini belirtmiş ve annesinin “Hatice kod adlı bir Şehrazat” olduğunu ifade etmiştir. Kasabasında yaşadıklarını unutmamış olan sanatçı; yazarken kasaba ile ilgili olarak hatırına gelen ayrıntıları eserlerinde kullandığını belirtmiştir.

Aynı programda çocukluğunun elektrik olmadığı için geceleri karanlık olan kasabasında, adeta her köşeden bir hikâye çıkacak gibi bir duygu yaşamış olduğunu dile getiren yazar, bu kasabada okuduğu kitapların kendisi için “kelimelerin arasına saklandığı yer” olduğunu ifade etmiştir (https://www.youtube.com/watch?v=5rAf_Yvvjew:2020, t.y.)

Yazar, sözlü edebiyat ürünlerini dinleyerek ve okuyarak edebî anlamda beslenmiş olmanın etkisiyle eserlerinde türkülere, halk şiirlerine, halk hikâyelerine, masallara ve destanlara ait ayrıntılara yer vermiştir. Yazarın halk edebiyatına özgü ürünlerle beslenerek büyümesinde annesi ve kasaba yaşantısı etkili olmuştur. Toptaş çocukluğunu ve gençliğini geçirdiği kasabasını şöyle anlatır: “İnsanı hayrete düşürecek kadar duru ve basit gözükən kasaba, pek öyle kolay kolay tükenecek gibi değildi gerçi; benim gözümde, küçük olayların büyük anlatımlarıyla dolup taşan derin bir kuyuya benziyordu” (Bora, 2018, s. 264) Hasan Ali Toptaş’ı besleyen bu kasaba, Denizli iline bağlı Çal adlı ilçedir.

Kurmaca gerçeklik içinde Denizli iline bağlı bir kasabada yaşanan sıradan olayların anlatıldığı *Kuşlar Yasına Gider* adlı eser metinlerarasılık bağlamında incelendiğinde; sanatçının

ifadesinde geçen kuyu metaforunda olduğu gibi anlatı metninin derinliğinde halk edebiyatımıza özgü ürünleri bulundurduğu görülür.

Halk edebiyatına ait ürünleri dinleyerek yetişmiş olmak Toptaş'ın yazarlığını besleyen önemli bir kaynak olarak belirlemektedir. Yazarın bu yönü çeşitli akademik çalışmalarda da aktarılmıştır. “Yazarın çocukluğu ve kasaba yaşantısı onun romanlarına tesir eden önemli faktörlerdir. Toptaş'ın romanlarındaki baba, anne ve dayı figürleri kendi çocukluğuyla bağlantılıdır. Yıldız Ecevit [de], Toptaş'ın çağdaş edebiyatla gelenekselliği birleştiren yönünü ifade etmiştir” (Yüzbaşıoğlu, 2010, s. 12). Belirtmiş olduğumuz nedenlerle Hasan Ali Toptaş'ın eserlerinde otobiyografik yansımaların bulunduğu söylenebilir.

Yazarın *Bin Hüzünlü Haz* adlı eseri ile ilgili bir değerlendirmede Toptaş'ın sözlü kültürün olanaklarından sonuna kadar ve etkili bir şekilde yararlanmış olduğu şu şekilde belirtilmiştir:

“Etkileyici zenginlikte bir düş gücünün hiçbir sınır tanımayan özgürlükteki yaratılarıyla oluşturulmuş bu kurmaca dünyanın her olabilirliğe açık yapısı, kimi yerde masalsı anın öğeleriyle dokunur...Roman kişileriyle, imge düzleminde masalsı bir esinti dolaştırmak ister Toptaş metninde. Kimi yerde bu esinti; “Kırmızı Başlıklı Kız”, “Oduncunun Çocukları” ya da “Kırk Haramiler”den kahramanların öykü içinde somutlaşmasıyla güçlenir” (Ecevit, 2004, s. 179).

Postmodern metinler yazan Hasan Ali Toptaş için bu durum, bilinçli bir tercihtir.

Yazar, metinlerarasılık kapsamında yazın dünyasının zenginliklerinden faydalandığını şu sözlerle anlatır:

“Yeni eskinin içinden doğar diye düşündüm her zaman. Yeni, eskiden hareketle yaratılır diye düşündüm. Elbette, roman yazıyorsam, roman sanatının biriktirdiği bütün deneyimi ve bilgiyi almak ve onlardan hareket etmek zorundayım. (...) Cervantes'ten Kafka'ya, Şehrazat'a, sözlü kültürün derinliklerinde kalan Doğu ve Batı masallarına kadar uzanıyor bu yüzden; onların arasından süzülüyor ve böylece var olabiliyor. Zaten farkında olmasak bile, yeninin içinde eski her zaman vardır” (Varlık, 2005, s. 12).

Yazarın bu ifadeleri edebiyatta metinler arasındaki ilişkilerin daima var olduğuna işaret etmektedir.

Hasan Ali Toptaş'ın çocukluğunun kasabasında annesinden ve aile efradından dinlemiş olduğu hikâyelerin, öz yaşam öyküsel izler de taşıyan eserlerinin üzerinde etkilerinin olduğu görülmüştür. Yazarın *Kuşlar Yasına Gider* adlı anlatısı Köroğlu Destanı ile metinlerarası ilişki taşımaktadır. Bu çalışmanın hedefi, Köroğlu Destanı ile *Kuşlar Yasına Gider* adlı anlatı arasında hem parodi hem de pastiş düzeyinde bulunan metinlerarası ilişkinin izah edilmesi olarak belirlenmiştir.

1. Parodi ve Pastiş

Hasan Ali Toptaş'ın *Kuşlar Yasına Gider* adlı anlatısı ile Köroğlu Destanı arasında parodi ve pastiş türünde metinlerarasılık bulunmaktadır. Bu nedenle çalışmanın bu kısmında metinlerarasılık türlerinden parodi ile pastiş hakkında bilgi verilmesi uygun bulunmuştur.

Postmodern metinlere özgü iki başat özellikten biri üstkurmaca ve diğeri de metinlerarasılıktır. Edebiyatta bir şekilde hep var olagelmiş olan metinlerarası ilişki, postmodern metinler ile temel bir özellik olarak görülmeye başlanmıştır. Bu özellik için

postmodern metinlere özgü “oyunsuluk” kavramı ile postmodern metinlerde bulunan gerçeğe farklı bir açıdan yaklaşma arzusunun ifade ederek kısa bir açıklama getirebiliriz. Metinlerarasılık; parodi, pastiş, anıştırma, alaycı dönüştürüm, kolaj, montaj gibi farklı yöntemlerle oluşturulabilir (Atik, 2017, s. 40).

Klasik veya modern metinlerdeki en önemli olaylar; asıl kimliklerinden uzaklaştırılır, parodi ile sıradanlaştırılır. Örneğin; parodi aracılığıyla soylu bir metnin biçemi olan destan biçemi, kahramanlıkla ilgisi olmayan sıradan bir olaya uyarlanabilir (Aktulum, 1999, s. 118). Bu açıdan bakıldığında parodinin, temelde konuyu odağa almış olması önemlidir. Parodinin postmodern anlatı metinlerine uygulanması iki şekilde gerçekleşir: Birincisi, metnin tamamına yöneliktir. Taklit edilen metnin hepsi parodik bir tutum içerisinde tekrar kaleme alınır. İkincisinde ise taklit edilen metnin sadece bir kısmı alınarak parodik metot kullanılır.

Hakan Sazyek de parodiyi ve pastişini şu şekilde açıklar:

“Postmodernist romanda pastişin belli bir türün üslubunu, anlatma formatlarını örneklemesine karşılık, parodi belli bir metnin konusunu örnekler. Bir başka deyişle parodi, yapı boyutundaki pastişin, konu / içerik bazındaki benzeridir. Dolayısıyla parodi, bir önceki metinden sonraki metin yaratmak, yani bir metni yeni bir metin yaratmak için hareket noktası olarak örneklemektir” (Sazyek, 2002, s. 503).

Netice itibarıyla kendisinden yola çıkılan edebî bir metnin içeriğinde çeşitli değişikliklerin yapılmasının neticesinde yeni bir metnin oluşturulması ile parodi oluşur. Pastiş ise örneksenen metnin şekil özelliklerinin taklit edilmesidir. Pastişte taklit alt metnin üslup / şekil özellikleri ile sınırlı kalır. Bu makalenin konusunu teşkil eden iki metin arasında bulunan parodi ve pastiş türleri ile ilgili tespit, çalışmanın sonuç bölümünde belirtilecektir.

1.1. Köroğlu Destanının Özeti

Köroğlu Destanı; Türk dünyasının ortak destanıdır. Köroğlu, hem yiğit kişiliği hem de âşık kişiliği ile öne çıkarak hakkı çiğnenen insanların yardımcısı, zalimlerin ise amansız düşmanı olmuş bir kahramandır. Destan gezici Köroğluhanlar tarafından şehir şehir gezilerek anlatılmıştır ve böylece Türk toplumu içinde çeşitli varyantları oluşmuştur (Atmaca, 2016, s. 355).

Kaynaklarda halk hikâyesi ya da destan olarak değerlendirilen Köroğlu; Koroğlu, Kuroğlu, Göroğlu vb. adlarını taşıyan uzunlu kısıklı anlatılar şeklinde, Türk toplumlarının birçoğunda görülmektedir. Köroğlu Destanı; Türkiye, Azerbaycan, İran, Özbekistan, Kırgızistan, Kazakistan, Türkmenistan gibi Ermenistan ve Gürcistan’da da bilinmektedir. “Diğer Türk destanlarının popüler yayınlar ya da akademik araştırma ve yayınlar dışında ait oldukları ülke sınırlarını geleneksel anlamda aşamadıkları görülmektedir. Köroğlu Destanı (ya da hikâyesi) ise hem geleneksel anlatı hem de metin neşri ve akademik araştırmalar bakımından oldukça yaygındır” (Koz, 2014, s. 356). Bunlarla birlikte Köroğlu Destanı’nın “çeşitli varyantlarında mekân ve şahıs isimleri değişse de destanın asıl unsurunu oluşturan konular genel olarak birbirine benzer. [Ayrıca] Köroğlu Destanı’nın Türkiye ve Azerbaycan varyantları birbirine çok yakındır” (Atmaca, 2016, s. 355). Ne zaman yaşadığı kesin olarak bilinmeyen Köroğlu, Anadolu’da hâlâ varlığını sürdürmekte olan halk hikâyesinin baş kahramanıdır.

Köroğlu Destanlarının çeşitli varyasyonlarında işlenen temaların genel olarak incelendiğinde birbiri ile benzerlik göstermekte olduğu şu şekilde aktarılmıştır:

“Boratav, Köroğlu Destanı üzerine yaptığı incelemede, Köroğlu kollarının hemen hepsinde işlenen olayların üçlü bir şemaya uygunluğunu dile getirmiştir: Ya Köroğlu yahut da arkadaşlarından biri bir kızı yahut değerli bir şeyi almak yahut da kendilerinden alınmış bir şeyi kurtarmak üzere düşman ülkesinde veya meçhul bir diyarda bir maceraya atılır. Gittiği yerde tam muvaffak olacağı zaman yakalanır veya arkasından yetişen askere tek başına karşı koyamaz, mağlup olmak üzeredir. Yakalanmışsa; tam asılmak üzere iken, cenkte ise; bitap düştüğü bir sırada arkadaşları yetişir, düşmanı mağlup ederler; hep birlikte muzaffer olarak Çamlıbel’e dönerler” (Bekki, 2012, s. 626).

Bu çalışmaya konu teşkil eden “Köroğlu Destanı” adındaki halk hikâyesi; hikâyenin, Köroğlu’nun yaşamını on yedi bölüm halinde en uzun anlatan Azeri versiyonudur. Azerbaycan Türkçesinden İsa Öztürk tarafından çevrilip uyarlanan metin, “Köroğlu Destanı” adıyla geçmekte ise de destan değil, bir halk hikâyesidir. Bu çalışmada incelenen kitap, birinci basımı Mart 2003’te İstanbul’da Adam Yayıncılık tarafından yapılmış olan, 457 sayfa ve ön söz hariç on yedi bölümden oluşan “Köroğlu Destanı” adlı kitaptır. Metindeki olayları şu şekilde özetlemek mümkündür:

Babasının gözlerinin haksız yere kör edilmesine içerleyen yiğit Köroğlu, tüm namertlerden babasının ve babası gibilerin öcünü almak için ant içer. Bütün metin boyunca Köroğlu’nda aynı davranış görülür. O hep paşalardan, hanlardan, sultanlardan babasının ve onun gibi haksızlığa uğramışların öcünü almaya çalışır.

Köroğlu, er-yiğit kişiye at gerektiği, atın namus demek olduğu düşüncesine uygun hareket eder. Köroğlu’nu yiğit yapan kahramanlığı, gücü kuvveti ise, bir o kadar da atı Kırat’tır. Köroğlu’nun başardığı büyük işlerde, gösterdiği kahramanlıklarda, yiğitliği kadar Kırat’ın da etkisi vardır. Metindeki diğer olaylar bu iki olayın etrafında gelişen olaylardır ve gelişimleri bakımından çok büyük benzerlikler gösterirler. Mesela; önce Nigâr Hanım Köroğlu’na bir mektup gönderir ve Köroğlu onu alabilmek için İstanbul’a sefere çıkar; Osmanlı Sultanının ordusuyla savaşır. Nihayetinde Köroğlu ile Nigâr Hanım evlenirler.

Sonra, Köroğlu Âşık Cünun tarafından getirilen haberler üzerine kız kardeşi Telli Hanımı Cafer Paşanın elinden kurtarmak için yiğitlerinden Demircioğlu’nu Erzurum’a gönderir. Başından birçok maceralar geçen ve Paşanın eline esir düşen Demircioğlu’nu Köroğlu ve yiğitleri uzun ve kanlı savaşlardan sonra kurtarırlar. Telli Hanım ile Demircioğlu evlendirilir.

Rum Paşasının kızı Mahbup Hanım, Âşık Cünun vasıtasıyla Köroğlu’na haber gönderir. Bu haber üzerine Köroğlu’nun yiğitlerinden Belli Ahmet onu kurtarmak ve Çenlibel’e getirmek için yola çıkar. Belli Ahmet esir düşünce bu sefer, Tanrıtanımaz ve Tupdağitan adındaki yiğitler yola çıkarlar ve cenk ederler. Sonunda savaşı kazanırlar ve Çenlibel’e geri dönerler. Mahbup Hanım Belli Ahmet ile Şirin Hanım Tupdağitan ile Karavaş da Deli Mehter ile evlendirilirler. Kars Paşasının kızı Hürü Hanım ile Ayvaz’ın evlendirilmeleri halk hikâyesinde hep aynı şekilde geliştiği görülen olaylardır.

Bu olayların temelindeki ortak motif de her seferinde savaş yapılacak yere Köroğlu’nun kılık değiştirerek ve özellikle âşık kılığına girerek ulaşmasıdır. Köroğlu adamlarını düşmana kırdırmak istemez. Onları küçük gruplara ayırır ve kılık değiştirerek âşık kılığında paşanın huzuruna çıkar. Tam meydanın orta yerine geldiğinde nara atarak adamlarını cenge çağırır bu sayede düşman gafil avlanır.

Bütün bu olayların arkasındaki ana düşünce ise, erkeğe “at, eş, dost” gerektiğidir. Metindeki bütün olaylar, hep bu ana temanın etrafında gelişirler. Hatta metnin sonunda da aynı düşünce tekrarlanır: Artık savaşmak istemeyen Koroğlu, yiğitlerini dağıtır. Sonra, namertlik oldukça Koroğlu olarak kalmaya devam etme kararı alır ve yiğitlerini yeniden yanına çağırarak hep birlikte Çenlibel’de yaşamaya devam ederler.

1.2. Kuşlar Yasına Gider Adlı Anlatının Özeti

Hasan Ali Toptaş’ın *Kuşlar Yasına Gider* adlı anlatısı, en genel çerçevesi ile ifade edilecek olursa bir babanın yavaş yavaş güçsüzleşerek ölüme doğru yol almasını ve bu esnada oğlunun özü ile yüzleşmesini anlatır.

Eserde hem yazar hem anlatıcı olan baş kahraman, ailesi ile Ankara’da yaşar. Babası Aziz, gençliğinde çalışmayı ve minibüsleri çok sevmiş olan bir adamdır. Aziz yaşadığı kasabada; aldığı minibüslerle gece gündüz demeden kendisine yapacak bir iş bulur ve ailesinin geçimini sağlar. Daha sonra Aziz, içine düştüğü borç sarmalından kurtulamayıp minibüslerini satar ve tır şoförlüğü yapmaya başlar. Devamlı olarak uzun yollara çıkar, farklı ülkelere gider. Bu nedenle Aziz, ailesi ile çok az görüşebilir.

Aziz’in tır şoförlüğü üzücü ve kalıcı hasarlar bırakmış olan bir kaza ile sona erer. Aziz bir bacağını kaybeder. Anlatı metninde hikâyenin kurgusal şimdiki zaman içindeki olay örgüsü bu kayıptan sonra başlar. Kullandığı protez bacaklardan bir türlü istediği verimi alamayan ve her geçen gün yürümekte zorlanan Aziz, oğlunun rehberliğinde doktor doktor gezerek derman aramaya başlar.

Anlatıcı-kahraman babasını bir tedavi için Ankara’ya getirir. Onu tedavi merkezine her gün getirip götüren oğluna Aziz bir gün; kendisini hastanede beklememesini, onu orada bırakıp gitmesini ve sonra gelip almasını söyler. Oğlu istemeye istemeye de olsa babasını tedavi merkezine bırakıp, bir süre sonra gelip almak üzere oradan ayrılır. Çıkış saatinden önce geri dönmek ister, merkeze döndüğünde ise babasının oradan ayrıldığını öğrenir.

Bir telaş içinde her yerde babasını arayan oğlu, kendisine gelen bir telefon araması ile babasının nerede olduğunu öğrenip onun yanına gider. Babasının yanına gittiğinde onu perişan halde ve üstü başı kirlenmiş olarak bulunca endişesi ikiye katlanır. Babası da ona bir süs havuzuna düştüğünü ve kimseciklerin kendisine yardım etmediğini anlatır, eve gelirler. Orada daha fazla kalmak istemeyen Aziz, oğlundan kendisini memlekete götürmesini ister. Babasını ikna edemeyen oğlu onu memleketi Denizli’ye geri götürür. Aziz, uzun süren bir hastalık ve tedavi süreci sonunda vefat eder.

Anlatı metnini oluşturan çerçeve öykü bu şekilde özetlenebilir. Çerçeve öykü içinde beliren ada öyküleri de anlatıcı kahramanın Ankara ve Denizli arasında gidip gelirken yaptığı yolculuklar sırasında düşündükleri oluşturur.

2. Bulgular

2.1. Tematik benzerlikler

Her iki eserde görülen ilk tematik benzerlik devrin ve koşulların değişmesiyle birlikte, eskiden var olan iyi değerlerin kaybolmasıdır. Kaybolan değerlerden ilki “mertliğin bozulması” olarak belirtilebilir. Yaşlılığında tüfikle tanışan Koroğlu; tüfikle küçük bir çocuğun bile adam öldürebileceğini duyunca, hayretle “Tüfek çıktı, mertlik bozuldu.” der. Bu tespiti şu örneklerle

desteklemek mümkündür:

“Adam güldü: -Yalnız ben değil, ufacak bir çocuk bile istese bununla seni vurup öldürebilir. Köroğlu düşünceye daldı. Kalın kaşlar çatıldı. Gözlerinin her biri durgun bir göle döndü.(...) Nihayet Köroğlu kendine geldi. Tüfeği adama iade etti. Yavaş yavaş okumaya başladı. (...)

Sonda ecel geldi yetti, hayı huy
Yaptığım kavgalar bitti, hayı huy
Tüfek çıktı, mertlik gitti hayı huy
Ben mi kocamışım yoksa zaman mı?” (Öztürk, 2003, s. 461).

Köroğlu'nun insanoğlunun mertliğinin bozulmuş olması ile ilgili olarak yapmış olduğu bu yoruma benzer bir yorum, *Kuşlar Yasına Gider* adlı anlatıda, anlatıcının babası Aziz'de de görülür. Ankara'da düşene yardım edilmediğini, hasta olanın dolandırıldığını gören Aziz, bu mertçe olmayan durumu çok üzümlere şöyle ifade eder: “Ben orada buz tabakalarının arasında can havliyle çırpınırken, yanımdan yöremden bir sürü insan geçti ama hiçbiri, hiçbiri başını çevirip bakmadı oğlum. Anlıyor musun hiçbiri... Sesime kulak veren de olmadı” (Toptaş, 2017, s. 22). Anlatıda kaybolduğu belirtilen değerlerden ilki mertliğin bozulması ise ikincisi de muhtaç durumda olanlara “yardım etme” değeridir.

Köroğlu kendisine zarar gelmesi ihtimalini sezse bile yardıma ihtiyacı olana yardım etmekten kaçınmaz. Bunun yanında verdiği sözü mutlaka tutmaya çalışır. Aynı durum Aziz için de geçerlidir. O da kendisi zora düşse bile muhtaç olana yardım eder. “Köroğlu daima korunmaya muhtaç, elinden iş gelmiyen insanlar için ya kendisi gider ya da yiğitlerin seçmelerinden götürür” (Öztürk, 2003, s. 261) örneğinde olduğu gibi şu cümleler de Aziz Bey'in yardımseverliğini kanıtlar niteliktedir: “Sözünü ettiğim minibüs de işte böylece bizim oldu. Kasabamızın hizmetkârı gibiydi bu minibüs, düğünlerde aynalarına eşarp, kapı kollarına renkli balonlar bağlanmış gelin arabası, insanlar hastalandığında ambulans, acil işlerde taksiydi mesela. ... Neredeyse her üç yolcudan biri de veresiye binerdi bu minibüse” (Toptaş, 2017, s. 36). Bu sözlerden Aziz'in de Köroğlu gibi muhtaç durumda olana yardımcı olduğu anlaşılmaktadır.

Köroğlu Destanında Arap Reyhan ve Bolu Beyi Köroğlu'na verdikleri sözü tutmazlar. *Kuşlar Yasına Gider* adlı anlatıda ise “kızıl sakallı akademisyen” vermiş olduğu sözü tutmayan bir kişi olarak belirir. Metinlerden yapmış olduğumuz alıntılar; insanın verdiği sözü tutmadığı temasının her iki metinde bulunan örnekleridir:

“Arap Reyhan dedi: Köroğlu, sen uçurumun başında dururken sanıyordum ki benden korkuyorsun. Ama sözümde durmadım. O yüzden de yenildim. Kusura bakma” (Öztürk, 2003, s. 156) ve “...Ne var ki iki yıl sonra çalışmasını okuyup da hayatımı, yakınlarımı ve beni gerçekte olduğundan farklı gösteren cümleleri çıkarmasını rica ettiğimde, artık alacağı, soracağı bir şey kalmadığı için verdiği sözden dönmüştü bu akademisyen” (Toptaş, 2017, s. 138). Her iki metinde insanın verdiği sözü tutmasının değerli bir erdem olduğu ortak temalardan biri olarak görülmüştür.

Köroğlu Destanı'nda ve *Kuşlar Yasına Gider* adlı anlatıda değinilmiş olduğunu gördüğümüz bir başka ortak tema da özgür ruhlu olmak ve kimseye boyun eğmemektir. Destanda Köroğlu aklına koyduğunu hemen hayata geçirir, kimseye bir açıklama yapmaz. Özgür ruhludur. Şu örneklerle izah edilebilir: “Köroğlu bunu deyip cevap beklemeden Kırat'a bir kamçı vurdu, bir hamlede dağları aştı” (Öztürk, 2003, s. 188). Aziz de Köroğlu gibi aklına

koyduğunu hemen hayata geçirir, kimseye bir açıklama yapmaz. O da aynı şekilde özgür ruhludur. “...Kulağına gelen başka bir lafın rüzgarıyla başka bir arabayı hayal ederek apar topar Isparta’ya geçmiş oradan. Sonra başka bir umut kırıntısının peşine düşüp ver elini Konya’ya dördüncü gün oradan ayrılıp yorgun argın Antep’e, orada birkaç gece kaldıktan sonra da neden geçtiyse Urfa’ya geçmiş” (Toptaş, 2017, s. 60) Özgür ruhlu olan ve kimseye eyvallahı olmadığı görülen Köroğlu ile Aziz Bey, akıllarına koyduklarını gerçekleştiren kişilerdir.

Destanın farklı bölümlerinden yapmış olduğumuz alıntılar, her iki metin için “mertlik, yardımseverlik, verdiği sözde durmak, kimseye boyun eğmemek” ortak temalarının önemini kanıtlar niteliktedir. Bu temaların her iki metinde ortak olduğu tespit edilmiştir.

2.2. Her İki Metinde Bulunan Kahramanlar Arasında Görülen Benzer Özellikler

2.1.1. Köroğlu’nun Babası ile Aziz Bey Arasında Bulunduğu Tespit Edilen Benzerlikler

Her iki eserde yardımcı kahramanlar durumunda oldukları görülen “babalar”; fiziksel anlamda kayba uğramıştır. Ruşen Ali’nin babasının gözleri Hasan Paşa tarafından kör ettirilmiştir. Destanda olay şu cümle ile ifade edilir: “Onun babasının gözlerini ben çıkarttırmıştım” (Öztürk, 2003, s. 195). *Kuşlar Yasına Gider* adlı anlatıda ise anlatıcının babası Aziz Bey tır şoförlüğü yaptığı zamanlarda Suudi Arabistan’da geçirmiş olduğu bir kazada sol bacağından dizden aşağı kısmını kaybetmiştir. Anlatıda olay şu şekilde geçer:

“...Şoför mahalline sıkışmış kalmış sonra babam, acılar içinde kurtarın beni, Allah aşkına kurtarın diye bağırmaya başlamış ama etrafına toplanan insanlar hiç müdahale etmemişler ona, polis gelene kadar katiyen bir şey yapamayız, bekle, demişler. Tebuk’taki hastaneye epeyce geç götürülmüş bu yüzden. İş işten geçtiği için doktorlar da sol bacağına hemen altından kesmek zorunda kalmışlar” (Toptaş, 2017, s. 26).

Sağlıklarını kaybetmiş oldukları görülen bu babaların her iki metinde de akıbetlerinin aynı olduğu tespit edilmiştir. Şöyle ki, Köroğlu’nun babası pınarın köpüğüne erişemez ve gözleri açılmaz. Aziz Bey de koltuk değneğinden kurtulamadığı gibi giderek daha şiddetli hastalıklara yakalanır.

Bunun yanında her iki metinde bulunan babanın; dürüst ve ahlaklı bir kişiyi temsil etmekte olduğu görülmüştür. Köroğlu’nun babasının ismi destanda “Alı Kişi” olarak geçmektedir. Bu ismin Türkiye Türkçesi’ndeki kullanım şekli; yüce, üstün, ulu kimse anlamındaki “Âli kişi”dir. *Kuşlar Yasına Gider* adlı metinde ise anlatıcı yazarın babasının ismi Aziz’dir. Bu ad kutsal, değerli, ulu, yüce anlamındadır.

Netice itibarıyla her iki metinde bulunan babaların, sağlıklarını kaybetmiş olmalarının yanı sıra isimlerinin anlamları bakımından da benzer özellikler göstermekte oldukları görülmüştür.

2.1.2. Köroğlu Destanı ve *Kuşlar Yasına Gider* Adlı Metinlerde Bulunan Kahramanlar Olarak Atlar

Her iki metinde de “at / vasıta / binek” motifinin önemli olduğu görülmüştür. Bunu şu şekilde açıklamak mümkündür: Köroğlu’nun Kıratı canının canıdır. Aziz Bey için de arabaları çok değerlidir. Köroğlu Destanında farklı kısımlarda Köroğlu, Kırat’a olan sevgisini şu şekilde dile getirir:

“Kırat’tır benim direğim
Eriyor dinmez yüreğim
Sen olası tuz ekmeğim
Hamza incitme Kırat’ı” (Öztürk, 2003, s. 210).

Bu dörtlükte görülen Kırat sevgisi, hayvan sevgisinin yanı sıra o dönemde “atın” vazgeçilmez bir vasıta olmasından da kaynaklanmaktadır. *Kuşlar Yasına Gider* adlı anlatıda da Aziz Bey’in tutkusu arabalar ve minibüslerdir. Aziz Beyin bu yönünü anlatı metninden yapılan alıntılar ortaya çıkartır:

“...Bir minibüs daha aldı yıllar sonra; hatta evin önünde iki minibüs varken nereden aklına estiyse gitti, tipi Mercedes, motoru Thames, ruhsattaki markası Saurer olan yamalı bohça misali bir de yarım dünya gibi alâmet kıyamet gibi bir kamyon aldı. Bunlarla kalmadı koleksiyon yaparcasına kanarya sarısı bir binek araba da aldı. Onun ardından artık imkânı yok böyle bir şey yapmaz derken, yahu ekmeğe aş mı isteyecek bu, kelepirdi dayanamadım bahanesiyle bir binek araba daha aldı” (Toptaş, 2017, s. 36).

Her iki metinden yola çıkarak Köroğlu’nun Kırat’la, Aziz Bey’in de minibüsleriyle kendini güçlü hissettiği söylenebilir. Her iki eserde de at önemli bir motiftir.

Köroğlu Destanı’nda at; binek hayvanı olmasının dışında Köroğlu’nun ve diğer yiğitlerin yoldaşdır, arkadaşdır. Toplum içinde at, yalnızca bir binek hayvanı ya da Köroğlu’nun atı değildir. Köroğlu’nun bir mücadeleye Kırat’ı ile katılması, Köroğlu’nun ve diğer kişilerin gözünde o mücadeleyi Köroğlu’nun kazanması demektir. Köroğlu’nun Kıratı o kadar hızlı gider ki âdeta kanat takıp uçar. Destanda sıklıkla Kırat’ın hızlı gidişinin uçmaya benzetilmesi ile karşılaşılır:

“Hepsinin gözü Köroğlu’nun üzerindeydi. Köroğlu atıyla uçurumun kenarına geldi. Uçurumun kenarında ata öyle bir kırbaç vurdu ki sanki gökte şimşek çaktı. Kırat dört ayağını yerden kesip kartal gibi sıçradı, uçurumun o tarafına kondu. Hem öyle bir sıçradı ki, Köroğlu’nun başındaki papak bile oynamadı” (Öztürk, 2003, s. 153).

Kırat’ın bu yönü halk hikâyesinde Kırat’ın efsanevi özellikleri ile desteklenerek anlatılmıştır.

Kuşlar Yasına Gider adlı anlatıda, Ankara - Denizli arasındaki yolda Köroğlu belinden çıkıp anlatıcıya (ayan olan) görünen süt kır at da tıpkı Köroğlu’nun Kıratı gibi çok hızlı gider, o hızla da bir süre sonra kaybolur:

“Sonra gövdesinde oynayan yaprak gölgeleriyle birlikte yine o süt kır at çıktı bu hışırtıların içinden. Çıkar çıkmaz da başını kanırtıp şöyle bir kişnedi ve yine uzayıp kısalan tuhaf bir ağartı hâlinde, peşim sıra var gücüyle koşmaya başladı. (...) Gülçayır’ı, Gömü’yü ve Bayat’ı geçip de çamlarla kaplı küçük tepelerin arasından Köroğlu Beli’ne tırmanmaya başladığımda hâlâ peşimdeydi at, köpükler içinde dolu dizgin koşuyordu” (Toptaş, 2017, s. 91).

Köroğlu Destanı’nda Kırat, hızlı koştuğu için rüzgâra, kartala benzetilir. *Kuşlar Yasına Gider* adlı anlatıdaki süt kır at için de bu tarz aktarımların yapıldığı görülür: Süt kır at hızlı koştuğu için buluta, rüzgâra, şimşeğe benzetilir. Anlatıcıya (ayan olan) görünen süt kır at metinde ilk defa; kahraman anlatıcının arabasıyla gitmekte olduğu sırada Seyit Çevik’ten dinlemekte olduğu ve sözleri Karacoğlan’a ait olan “Avluda Bağlıdır Yiğidin Atı” adlı bozlağı dinlerken çıkar.

Kuşlar Yasına Gider adlı anlatıda at motifinin, Süt Kırıt At'ın yanı sıra, anlatı kahramanlarından biri olan Hüseyin dayının at kişnemesi olarak belirlenmiş olan telefon sesi ile görünür kılınmış olduğu da görülmüştür:

“Tam o sırada cümle kapısının önünden bir at kişnemesi geldi. Ben irkildim tabii, allak bullak bir yüzle, bu da ne diyerek aniden ayağa fırladım. Otur oğlum, otur, dedi annem sakın bir sesle; Hüseyin Dayındır o, iki ay önce atı öldü zavallının. Ne ilgisi var, dedim anneme. İşte, atı öldü ya, çocuklarına cep telefonunu öyle ayarlatmış, çalınca at gibi kişniyor” (Toptaş, 2017, s. 100).

Öte yandan *Kuşlar Yasına Gider* adlı anlatıdaki sütkırıt atın, ecel atıyla özdeşleştirilmiş olduğu da söylenebilir:

“Evladım, dedi sonra yüzünü yavaşça kaldırarak; seni takip eden o at, ecel atıdır. Arabanın hızına denk bir hızla onca mesafeyi koştığına ve bana mısın demediğine göre, evet öyledir, muhakkak ecel atıdır. Gördüğün o ecel atı, diye devam etti Eyüp Amca; mutlaka birini almaya gidiyordur. Bu sen de olabilirsiniz bir başkası da. Şayet başkasıysa, at sana ayan oluyordur sadece, seyrini o şekilde sürdürüyordur” (Toptaş, 2017, s. 108).

Bu konuşmadan üç gün sonra anlatıcı İzzet dayısını kaybeder. Metinde anlatıcı babasını toprağa verene kadar süt kırıt at yolda anlatıcıya ayan olmaya devam eder.

Netice itibarıyla Köroğlu Destanında ve *Kuşlar Yasına Gider* adlı anlatıda hem binek / vasıta olmak hem insan hayatında değerli olmak itibarıyla “at” motifinin, ortak olduğu görülmüştür.

2.1.3. Kadın Kahramanlar Arasında Bulunan Benzer Yönler

İki eserde de görülen kadın tiplerine bakıldığında kadının toplum içinde sözü dinlenen, kendisine değer verilen bir varlık olarak belirlediği görülür. Her iki eserde de kadın güçlüdür, açık sözlüdür; evini, yurdunu korur kollar: “Nigâr'ın yiğitler arasında o kadar saygınlığı vardı ki bir sözünü iki etmezlerdi” (Öztürk, 2003, s. 218). Köroğlu hikâyesindeki Nigâr Hanım gibi *Kuşlar Yasına Gider* adlı anlatıda anlatıcının annesi de sözünü sakınmayan bir kadındır. Aziz Bey'in zor zamanlarında güçlü durmuş ve eşine destek olmuştur. Eşinin olmadığı o uzun ve zor zamanlarda yılmadan, çocuklarının başında durarak ne gerekiyorsa yapmıştır.

“Babamın nerede olduğu bile belli değildi Suat toprağa verilirken. Zaten o yıllarda burnumuzun ucunda gezinen bir mazot kokusuydu babam, kulağımızda çınlayan uzak bir motor sesiydi ve az evvel dediğim gibi, gitti mi gelmek bilmezdi bir türlü. Bu nedenle çocukluğumda annem kardeşim ve ben hep yol gözlerdik” (Toptaş, 2017, s. 32).

Anlatıcının annesi, eşinin olmadığı zamanlarda hayatla tek başına mücadele edebilen güçlü bir kadın olarak belirmektedir.

Köroğlu'nun eşi Nigâr Hanım ile anlatıcının annesinin bir başka ortak noktası da her ikisinin de çocuk hasreti yaşamaları olarak belirlenebilir. Köroğlu Destanı'nda Nigâr'ın uzun yıllar çocuğu olmaz ve Nigâr bu konu ile ilgili olarak derdini şu şekilde dile döker:

“Nigâr'ı derde getiren
Cesedin kabre yetiren
Köroğlu namın götüren
Yurdunda son bulan yoktur” (Öztürk, 2003, s. 126).

Nigâr Hanım'ın, Köroğlu namını götürecektir bir çocuğu olmadığı için üzgün olduğu anlaşılmaktadır. *Kuşlar Yasına Gider* adlı anlatıda ise anlatıcının annesi, bir oğlunu küçük yaşta toprağa vermiştir. Zamanla oğlundan geriye kalmış olan tek hatırası olan yeşil palto da kaybolmuştur. Suat'ın hasreti, metinde annenin ve anlatıcının gözüne görünen “beyaz gömleklilik çocuk” hayaliyle ifade edilmiştir. “İşte varıp koklayayım diye gittim o gün sandığım başına oturdum ben, kapağını elimle mi tuttum kalbimle mi bilmiyorum ama tuttum ve yavaşça açtım. Açmasına açtım ya bir de ne göreyim; ortada ne bohça var ne palto...” (Toptaş, 2017, s. 155). “Çocuk özlemi” temasının Köroğlu Destanı'nda Nigâr Hanım'ın ve *Kuşlar Yasına Gider* adlı eserde anlatıcının annesinin, ortak yönleri olduğu görülmüştür.

Netice itibarıyla her iki metinde bulunan en önemli kadın kahramanların “güçlü olmak, çocuk sahibi olamamak veya bir çocuğunu kaybetmiş olmak” gibi ortak yönlerinin olduğu görülmüştür.

2.1.4. Cafer Paşa ile Süleyman

Köroğlu Destanı'nda Cafer Paşa maddi açıdan güçlüdür ancak kötü niyetlidir, zalimdir. Yıllarca kendisine hizmet eden Köroğlu'nun babası Alı Kişi'nin hakkını yemiştir, ona eziyet etmiştir. Metinde Cafer Paşa hakkında şu ayrıntılar geçer: “Dediklerine göre Cafer Paşa kırk hisarlı bir bağın içinde bir saray yaptırıp Telli Hanımı orada oturtuyordu. Orası öyle bir yerdi ki kuş kuşluğuyla sekebilmezdi. Telli Hanım kardeşinin bu tutumundan memnun değildi, ama ağzını açıp bir şey diyebilmiyordu” (Öztürk, 2003, s. 80). Cafer Paşa, kardeşine bile çok acımasız davranabilen, hiddetinden kuşların bile ürktüğü biridir.

Kuşlar Yasına Gider adlı anlatıda ise hikâyenin kötü niyetli karakteri olarak okur karşısına “Süleyman” çıkarılır. Süleyman, tefecilik yapar. O da tıpkı Cafer Paşa gibi maddi açıdan güçlüdür ancak kötü niyetlidir, zalim tarafı vardır. Cafer Paşa'nın Alı Kişi'ye hem maddi hem de manevi anlamda zarar vermiş olması gibi Süleyman da Aziz Bey'e aynı şekilde zarar vermiştir:

“...Vaktiyle, yakasını tefecilere nasıl kaptırdığını da anlatmamıştı mesela; bir başına, onların pençesinde yıllarca çırpınmış durmuştu. Tatillerde babamın yanında muavinlik ederken yakasını kaptırdığı adamlardan birini ben de tanımıştım, taş döşeli Çal caddelerinde elinde bastonuyla kaykıla kaykıla yürüyen, Süleyman adında ihtiyar bir herifti bu; yüz hatlarıyla konuşurdu sadece, sessizliğinin gerisinden bakan çukura kaçmış gözleriyle konuşurdu ve kırk yılda bir ağzından çıkan tek kelime bile, hilafsız tonlarca ağırlığında olurdu. Süleyman denen heykel kılıklı meymenetsiz herifin de kahrını çekmişti yıllarca...” (Toptaş, 2017, s. 37).

Tefeci Süleyman'ın anlatı kahramanlarından Aziz'e hayli sıkıntılar çekirmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Dolayısıyla her iki metinde “kötü / zalim / acımasız olmak” gibi özellikler taşımaları itibarıyla, bu iki kahramanın birbirlerine benzer özellikler taşıdıkları görülmüştür.

2.2. Her İki Metinde Bulunan ve Metinlerarasılık Türlerinden Pastişli Oluşturduğu Görülen Yönler

Kuşlar Yasına Gider adlı anlatı ile Köroğlu Destanı arasında şekil özellikleri itibarıyla da birtakım benzerlikler bulunmaktadır. Çalışmanın bu kısmında bu benzerlikler örnekleri ile izah edilmeye çalışılmıştır.

Her iki metinde de şekil benzerliği açısından gördüğümüz ilk benzerlik; “yolda olma”

hali ile her iki metnin kendi içinde tekrar eden dairesel yapısıdır. Köroğlu Destanı'nda da Köroğlu, İstanbul, Erzurum, Bayazıt, Kars, Derbent gibi birçok yere sefere çıkar ve çıktığı her sefer sonrasında da Çenlibel'de geri döner.

Aziz Bey; Ankara'ya, anlatıcının ve ailesinin yanına protez bacağı ile ilgili tedaviler için gelir. Ancak tedavi süreci beklediği gibi gelişmez: Aziz'in her geçen gün daha farklı hastalıkları ortaya çıkar. Onun bu hastalıklarına çare bulunamaz, çare bulanacak olsa da tedavi süreci kendisine inandırıcı gelmediği için Aziz, bu tedavi yöntemlerini denemek istemez.

Anlatıcı kahraman için devamlı olarak gidip geldiği Ankara - Denizli arasındaki yollarda geçen süreç, bir anlamda onun kendi içinde de çıkmış olduğu bir yolculuktur ve bu yolculukta o; annesi, babası, kardeşi, akrabaları, kasabası, kültürü ile yüzleşir. Anlatıcı kahraman metinde ne zaman Ankara'ya, kendi evine dönse, onun yeniden Denizli'ye doğru yola çıkmasını gerektiren bir durum gerçekleşmektedir. Dolayısı ile *Kuşlar Yasına Gider* adlı anlatıda Ankara - Denizli arasında yapılan her yolculuk, anlatıcının geçmişi ile yüz yüze gelmesini sağlar.

Halk edebiyatına özgü metinlerde görülen nazım - nesir bir arada olma özelliği Köroğlu Destanı'nda da görülmektedir: Metinde olaylar düz yazı ile verilirken, kahramanlar önemli olaylarda duygularını şiir ile dile getirirler:

“Demircioğlu gitti; kılıç, kalkan, gürz, topuz kuşandı. Köroğlu'nun yanına geldi. Köroğlu baktı, Demircioğlu o kadar silah kuşanmış ki altında kımlıdayamıyor. Bunun üzerine aldı bakalım ne dedi.

•Demircioğlu gidersin	Erzurum'a	••Söyleyim sözlerim eyle tam ezber	•••Köroğlu'ya seslemek
Erzurum dediğin göle nispettir		Tatlı sözlerimi kıl sine defter	Haydi derken düşman üste kast demek
Çok silah kuşanmak başa beladır		Yiğide lazımdır, gürz, kalkan, şesper	Arpa verip candan aziz beklemek
Kılıç hamayıldır, bele nispettir.		Mızrak bir boynuzlu kele nispettir.	Arap at dediğin yele nispettir (Öztürk, 2003, s. 95).

Bu şiiri Köroğlu, Demircioğlu'nun Erzurum seferi için silah kuşanması üzerine söyler. Halk hikâyesinde kimi kısımlarda kahramanlar duygularını şiir biçiminde anlatırlar. Söylenen şiirler âşık edebiyatı geleneğinde olduğu gibi hece ölçüsü ve dördlüklerle yazılmış olan koşma nazım biçimidir. Köroğlu Destanı da nazım ile nesrin karışık olarak ilerlediği bir metindir.

Kuşlar Yasına Gider adlı anlatı metninde anonim halk edebiyatı içinde yer alan farklı yörelere ait türkülerin sözleri ya da isimleri verilerek halk edebiyatı geleneğimizde yer alan koşma türü hatırlatılır.

“Bu yol Pasin'e gider

Döner tersine gider” (Toptaş, 2017, s.6)

Kitabın adının da içinde geçtiği bu dizeler, Ardahan yöresine ait “Bu Dağlar Kömürdendir” türküsünün ikinci bendine aittir. Türkünün tamamı şöyledir:

<i>“Bu dağlar kömürden</i>	<i>Bu yol Pasin’e gider</i>	<i>Bir at bindim başı yok</i>
<i>Geçen gün ömürdendir</i>	<i>Döner tersine gider</i>	<i>Bir çay geçtim daşı yok</i>
<i>Feleğin bir guşu var</i>	<i>Burda bir yiğit ölmüş</i>	<i>Burda bir yiğit ölmüş</i>
<i>Pençesi demirdendir</i>	<i>Guşlar yasına gider</i>	<i>Yanında gardaşı yok</i>

(turkuler.net-2020).

Bu dizelerin eseri adeta özetler nitelikte olduğu düşünülebilir. Birinci dördlük yaşamın zorlukları ile; ikinci dördlük anlatı içindeki döngüsel yapıyı oluşturan Ankara ile Denizli arasındaki yolculuklar ile, üçüncü dördlük de Aziz’in ölümü ile ilişkilendirilebilir. Öte yandan metinde bazı cümlelerin içinde bazı türkü adlarının da geçmekte olduğu görülmektedir. “...Yol kenarına yakılmış ateşler, uçuşan dumanlar ve gıcım gıcım gıcıl原因 zalım poyrazlar da geldi” (Toptaş, 2017, s. 45). “Gıcım gıcım gıcıl原因 zalım poyraz” ibaresi Afyon / Emirdağ’dan derlenen “Zalım Poyraz Gıcım Gıcım Gıcılar” türküsünü akla getirir. Eserde anlatıcı, bu cümleyi Afyon’a yaklaşırken çay ve sigara için durdukları yerde babasının eski seferlerine dair aklından geçenleri anlatırken kullanır.

Metinde geçen bir başka türkü ise şu şekilde belirtilir: “Seyit Çevik’ten ‘Avluda Bağlıdır Yiğidin Atı’ türküsünü dinliyordum” (Toptaş, 2017, s. 71). Anlatının dördüncü bölümünde adı geçen ve Tokat yöresinden derlenen bu eserin sözlerinin tamamı şöyledir:

<i>Gam kasavet çekme divane gönlüm</i>	<i>Her nere varırsan söylenir medhi</i>
<i>Her zaman da dünya başa dar olmaz</i>	<i>Altına batırsan eyi olmaz kötü</i>
<i>Yıkılıp düşene gülme sakın sen</i>	<i>Aslı ham demir cevherden olmaz</i>
<i>Yiğit düşüp kalkmayınca belli olmaz</i>	<i>•••Karac'oğlan melil mahzun oturur</i>
<i>••Yiğit olan yiğit biner atlanır</i>	<i>Ağlamaktan kendi yaşın bitirir</i>
<i>Kötüler de her cefaya katlanır</i>	<i>Herkes ataşını burdan götürür</i>
<i>Yiğit gölgesinde yiğit saklanır</i>	<i>O dünyada ataş olmaz nar olmaz”</i>
<i>Na-mertlerde gölge olmaz ar olmaz</i>	<i>(turku dostları.net-2020. Dördlük sırasını belirtmek için dördlük sırası sayısına göre artan “•” işaretleri kullanılmıştır.)</i>
<i>••Avluda bağlıdır yiğidin atı</i>	

Bu türkünün adının geçtiği bölümde, kurmaca gerçeklik içinde babanın yeni hastalıkları ortaya çıkar; anlatıcı, bu türküyü babasını hastaneye götürmek için apar topar yola çıktığında dinler. Dolayısı ile türkünün anlatıcının acısıyla özdeşleşmiş olduğu söylenebilir. Bunun yanında şiirin dile getirdikleri de eserdeki baba figürüyle özdeştir. Anlatıcı bu türküyü dinledikten hemen sonra kurmaca gerçeklik içinde ilk defa süt kırığı atla karşılaşmıştır. Süt kırığı at, anlatıcıyı Köroğlu beline ulaştırır. Koşmanın her dördlüğünde adeta bir öğüt vardır ve bu öğütler Aziz’in oğluna söylediği, düstur edindiği prensiplerdir.

Anlatıda; birinci, ikinci, sekizinci, onuncu ve on ikinci bölümlerin haricinde her bölümde farklı farklı türkü isimleri ve halk müziği sanatçılarının isimleri verilmiştir. *Kuşlar Yasına Gider* adlı anlatıda adları verilen türküler vasıtasıyla adeta Köroğlu Destanı’nda olduğu gibi nazım nesir karışık bir metin yapısı oluşturulmaya çalışılmıştır. Anlatıda Türk halk müziği

sanatçılarından hangi türkülerin dinlenmiş olduğu ile ilgili ayrıntılı bilgi Hasan Ali Toptaş'ın eserlerinde yapı ve tema konusu ile ilgili olarak çalışılmış olan bir doktora tezinde verilmiştir. (Sevindik, 2021, s. 229)

Her iki metin arasında görülen bir başka şekil benzerliği de Köroğlu Destanı'nda Çenlibel'e ve *Kuşlar Yasına Gider* isimli anlatıda kasabaya biri geldiğinde yiğitlerin, arkadaşların, akrabaların bir araya toplanması, yenilip içilmesi veya birlikte cenk edilmesidir. İki eserde de bu kahramanların adlarının sırayla sayılmasının, hemen her bölümde yer alması iki metin arasında bulunan bir başka ortak özellik olarak gösterilebilir. Her iki metnin sahip olduğu bu ortak özellik için şu örnekler verilebilir: “Köroğlu bir de baktı ki herkes elinde kılıç, karşısına dikilmiş: Deli Mehter, Köse Sefer, Çopur Mehdi, İsabalı, Topdağitan, Tokmakvuran, Alaybozan, Tanritanmaz, Dilbilmez...Şöyle bir bakınca gördü ki Bağdat bağlarında hurmanın sayısı var, yiğitlerin sayısı yok” (Öztürk, 2003, s. 172). Metinde yer alan buna benzer örneklerde Köroğlu'na yardım eden yiğitlerin adları sıra ile sayılmaktadır.

Bir örnek de *Kuşlar Yasına Gider* adlı anlatıdan sunmak gerekirse; “Derken her zamanki gibi bileğinde sarı taneli tespihiyle Hüseyin dayım girdi geldi kapıdan. Onun gelişinin üstünden on dakika geçti geçmedi, elinde bir kâse sütlaçla Hicran yengem, onun ardından yine Zübeyir'le birlikte karısı ve baldızı, onların ardından dirseklerini geriye doğru çıkarıp hızlı hızlı sallayarak Vakkas Dayım, onun ardından da küçük teyzemle Metin enişte geldi” (Toptaş, 2017, s. 203). Köroğlu'na yardım eden yiğitler ve anlatıyı görmeye gelen akrabalar her iki metinde tek tek sayılmaktadır.

Bunlara ek olarak her iki metne bakıldığında Köroğlu Destanı'nda Köroğlu'nun güçlü, kuvvetli olduğu gençliğinden; elden ayaktan düştüğü kocalığına kadar geçen zamanın anlatıldığı görülür. Köroğlu gün geçtikçe güç kaybeder, oğulları onun yerini alır. *Kuşlar Yasına Gider* adlı anlatıda ise protez bacağı ile Aziz Bey, gün geçtikçe güç kaybeder. Protez bacadan tekerlekli sandalyeye, tekerlekli sandalyeden de yatağa doğru yavaş yavaş gücü ve kuvveti yok olur. Aziz Bey gücünü kaybettiğinde, tıpkı Köroğlu'nun oğulları gibi Aziz Bey'in oğulları güçlenir ve Aziz Bey'in yerini alır.

Netice itibarıyla Köroğlu Destanı'nın; nazım nesir karışık metin yapısının, arkadaş ve akraba isimlerinin her seferinde tek tek sayılmasının *Kuşlar Yasına Gider* adlı anlatı için örnek teşkil ettiği ve çıkış noktası oluşturduğu görülmüştür. Dolayısı ile ortak şekil özellikleri olmak itibarıyla bu durumun her iki metin arasında metinlerarası ilişki türlerinden pastiş özelliği oluşturduğu kanaatine varılmıştır.

Sonuç

Yüzyıllardır Anadolu'da, Azerbaycan'da, Gürcistan'da, İran'da anlatılan Köroğlu Destanı; bir at bakıcısının kendi hâlinde sakince hayatını sürdüren oğlunun, babasına yapılan haksızlık karşısında bambaşka bir kişiye, efsanevi bir karaktere dönüşmesini ve bu efsanevi karakterin mücadelelerini; gençliğinden yaşlılığına kadar geçen süreçte anlatır.

Hasan Ali Toptaş'ın *Kuşlar Yasına Gider* adlı anlatısında ise, hastalıkları gitgide artan bir babanın hayatının son günlerine kadar ilerleyişi ve bu süreçte oğlunun, onun tedavi sürecinde gerçekte ve kendi iç dünyasında yaptığı yolculukları anlatılır.

Köroğlu Destanının temel izleği olan “Tüfek çıktı, mertlik bozuldu” düşüncesi, *Kuşlar Yasına Gider* adlı anlatıda “Devir değişti, mertlik bozuldu.” fikri ile paralellik taşıyacak şekilde

ilerler. Her iki metinde de mertlik, yardımseverlik, sözünde durma, kimseye eyvallah etmeme gibi ortak temalar bulunmaktadır.

Her iki metinde Köroğlu ile anlatıcı, Köroğlu'nun babası Alı Kişi ile Aziz Bey, Nigâr Hanım ile anlatıcının annesi, Cafer Paşa ile Süleyman, Bolu Beyi ile akademisyen, Kırat ile Köroğlu belinden çıkıp anlatıcıya “ayan olan süt kırn at” arasında ortak yönlerin bulunduğu görülmüştür.

Kuşlar Yasına Gider adlı anlatıda anlatıcı-yazarın, yolculukları esnasında çeşitli türkülerin isimlerinin kullanılması Köroğlu Destanı'nda olduğu gibi halk hikâyelerinin nazım-nesir karışık düzenini hatırlatır.

Köroğlu Destanı'nda olaylar Köroğlu'nun sefere çıktığı yerler ile her defasında geri döndüğü Çenlibel arasında geçer. *Kuşlar Yasına Gider* adlı anlatıda ise olaylar anlatıcının Ankara - Denizli arasındaki yolculuklarıyla ilerler.

Köroğlu Destanı, *Kuşlar Yasına Gider* adlı anlatı için tema ve şekil özellikleri itibarıyla çıkış noktası olmuştur. Bu nedenle de Hasan Ali Toptaş'ın *Kuşlar Yasına Gider* adlı anlatısı ile Köroğlu Destanı arasında; çalışmanın ilgili bölümlerinde her iki metinden yapılmış olan alıntılar ile kanıtlanmaya çalışılmış olduğu gibi parodi ve pastiş türlerinde metinlerarasılık söz konusudur.

Kaynaklar

- Aktulum, K. (1999). *Metinlerarası ilişkiler*. İstanbul: Öteki Yayınevi.
- Atmaca, S. (2016). Azerbaycan ve Türkiye'de Köroğlu destanının karşılıklı analizi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. C.13, 353-370.
- Atik, Ş. (2017). *Metinlerarasılık ve kurmacada gerçeklik üzerine*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınevi.
- Bekki, S. (2012). Köroğlu keleşlerinden Köse Kenan'ın evlenme yolculuğu. *Turkish Studies*, V. 10/8, Bahar 2015.
- Bora, T. (2018). *Taşraya bakmak*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ecevit, Y. (2004). *Türk romanında postmodernist açılımlar*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Koz, M. S. (2014). *Köroğlu kitabı*. İstanbul: Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı Yayınları.
- Öztürk, İ. (2003). *Köroğlu destanı*. İstanbul: Adam Yayıncılık.
- Sazyek, H. (2002). Türk romanında postmodernist yöntemler ve yönelimler. *Hece Dergisi Türk Romanı Özel Sayısı*. Y:6
- Sevindik, C. B (2021). *Hasan Ali Toptaş'ın eserlerinin incelenmesi: yapı ve tema*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Toptaş, H. A. (2017). *Kuşlar yasına gider* (13. bs.). İstanbul: Everest Yayınları.
- Yüzbaşıoğlu, N. (2010). *Hasan Ali Toptaş'ın romanlarının stilistik incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Manisa: Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Varlık, M. (2005). Okuru yok saymak okurun yararına olan tek şeydir. *Derkenar Dergisi*, Kasım.

Yararlanılan Elektronik Kaynaklar:

https://www.youtube.com/watch?v=5rAf_Yvvjew- 08.09.2020. (14.10)

<http://www.turkuler.com>- 08.09.2020. (14:20- 14:40)

<https://www.turkudostlari.net>- 08.09.2020. (14:30- 14:50)

Extended Abstract

Literary texts, which are postmodern literary products and defined as narrative, are also fictional texts. These texts have many features that are completely different from the classical novels, which depend on the principle of narration. These features are metafiction, intertextuality, faint thematic structure, multiple narrators, multiple perspectives, hypertextual design, layered / dimensional perception of time, stream of consciousness. This process, which is accepted to have started with Oğuz Atay in Turkish literature today, has become a holistic practice in the narratives of writers such as Latife Tekin, Hasan Ali Toptaş, İhsan Oktay Anar, Orhan Pamuk in the 1980s.

Hasan Ali Toptaş is one of the living authors of Contemporary Turkish Literature. It is known that there are autobiographical traces from his childhood and town life in the novels of the artist, who was born and raised in the Çal district of Denizli. The town life and childhood and the stories he heard from his mother and family elders in his childhood appear as the main vein in the sources that feed the author. The author is modern life; He stated that the town life completely changed his spirit and even caused that spirit to disappear.

It is known that the genres belonging to the previous periods of our literature (such as Dede Korkut Stories, Köroğlu Epic, masnavi, parables) are chosen as sub-texts for writers who write with postmodern techniques. It has been seen that the author has brought together some products of Turkish folk literature with postmodern narrative techniques in his narrative called Kuşlar Yasına Gider. These products can be specified as the folk story called Köroğlu Destanı and some folk songs specific to our folk literature.

The two most basic features of postmodern narratives, which have multi-layered structures, are metafiction and intertextuality. Intertextuality consists of parody, allusion, ludicrous transformation, collage, montage, and pastiche. Although the relationship between texts has always existed in literature, it has emerged as a new feature that we encounter with postmodern narratives as a technical feature called intertextuality. Intertextuality is thought to have emerged for reasons such as interpreting reality in a different way and approaching reality from a different angle. Because postmodern narrative types are texts that accept that reality is not one-dimensional but multidimensional, that is, relative. The plural narrators, multiple perspectives and multi-layered structures of these texts have been formed in this way by the effect of the "relativity" theorem in positive sciences.

Parody can be created in two different ways, holistic and partial. It has been seen that Hasan Ali Toptaş's narrative named Kuşlar Yasına Gider has a relationship with the folk story called Köroğlu Destanı, one of the products of Turkish folk literature, at parody and pastiche, which are intertextual types of relationship. It has been determined that this intertextual relationship, which makes the narrative called Kuşlar Yasına Gider both postmodern and multi-layered, also enriches the thematic structure of the work.

In this study, instead of other features specific to postmodern texts, intertextual relations will be studied. The intertextual relationship between Hasan Ali Toptaş's narrative Kuşlar Yasına Gider and the Azerbaijani variation of the folk tale Köroğlu Epic translated by İsa Öztürk; It will be examined in the context of the theory of intertextuality specific to postmodern texts and it will be tried to explain how the intertextual relationship in the narrative is formed with parody and pastiche features, supported by quotations from the text.

It has been seen that the narrative called Kuşlar Yasına Gider is a text that can be examined within the scope of intertextuality, which is one of the two dominant features of postmodern texts. In this study, first of all, the terms of parody and pastiche, which are types of intertextuality, were evaluated, then the summaries of the narrative Kuşlar Yasına Gider and the Köroğlu Story were given, and then evaluations were made about the titles of the intertextual relationship between the two works.

In the introduction part of the study, the importance of town life for Hasan Ali Toptaş and its reflection on his narratives were tried to be explained. In the following part, information about parody and pastiche features is given. After the summaries of both texts were presented, it was tried to explain how the parody was created in the narrative text in terms of thematic and in terms of the similarities found between the heroes, supported by quotations from the text.

In the next part of the study, it was emphasized how the pastiche feature was created in the narrative called Kuşlar Yasına Gider. The findings obtained as a result of the study are also explained in the conclusion part of the article.

Hasan Ali Toptaş is one of the living and postmodern writers of Turkish literature. In this study, the author's life; It has been seen that the town life in his childhood and the stories he heard from his mother and other family elders in his childhood had a significant impact on his continuing stages as a narrator. It has been understood that the author has made his narratives have a multi-layered texture by using the products specific to our Turkish folk literature within the scope of intertextuality. The folk tale of Köroğlu Epic; It has been understood with what aspects it was used as a starting point for Hasan Ali Toptaş's narrative called Kuşlar Yasına Gider. In addition to these, it has been observed how folk songs peculiar to Turkish folk literature increase the depth of a narrative text and strengthen its thematic structure.

If postmodern texts are thought of as an iceberg, from the perspective of intertextuality, the subtext to which the narrative text is related can be accepted as the part of the iceberg that is under water. So to speak, in order to see the submerged parts of the postmodern texts specific to Turkish literature, the resources that feed the writers; It should be known that there are texts belonging to the previous periods of Turkish literature.